

Coperta de I. OPRÎȘAN

COPERTA I: *Soldat revoluționar rus (apud I protagonisti della Storia Universale. Il mondo contemporaneo 1917–1980, vol. I, „Nuovo“, Milano).*

COPERTA IV: Caricatura, prilejuită de parafarea Pactului Ribbentrop-Molotov, e însoțită de fireasca întrebare: „Wonder how long the Honeymoon will last?“ (Apud *Chronicle of the 20th century*).

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Arnăutu, Nicolae I.

Invazii și stăpâniri rusești/sovietice în România /
Nicolae I. Arnăutu ; pref. și actualizare de Apostol Stan ;
trad. și cronologie de Mihai Popescu. - Ed. a 2-a. -
București : Saeculum I.O., 2019

Index

ISBN 978-973-642-419-9

I, Stan, Apostol (pref.)

II, Popescu, Mihai (trad.)

94

Editura SAECULUM I.O.
ISBN: 978–973–642-419-9

© Toate drepturile pentru versiunea românească sunt
rezervate Editurii SAECULUM I.O.

Titlul original: *Douze invasions russes en Roumanie,*
Editions Cuget Romanesc, Buenos Aires, 1956

Nicolae I. Arnăutu

INVAZII ȘI STĂPÂNIRI RUSEȘTI/SOVIETICE ÎN ROMÂNIA

**Prefață și actualizare de
APOSTOL STAN**

**Traducere și cronologie de
MIHAI POPESCU**

Ediția a II-a

Editura SAECULUM I.O.

București, 2019

Respect pentru oameni și cărți

Wellington, Arthur, 91

West, L. V., 59

Wilson, general american, 202, 203

Wittgestein, prințul, 88

Y

Ypsilanti, Constantin, 57, 58, 65, 84,
86

X

Xenopol, A. D., 65, 93, 95, 102, 114

Z

Zașciuc, autor rus, 79
Zinoviev, Grigori, 202
Zlatușin, general rus, 92, 93

Cuprins

Prefață (Apostol Stan)	7
Cuvânt înainte	15
Poporul român înainte de a lua contact cu rușii	17
1. Originea poporului român	17
2. Continuitatea etnică a românilor în Dacia	18
3. Existența statală	22
Primele contacte cu rușii (1674–1688)	30
Prima invazie rusească (1711)	35
A doua invazie rusească (1736–1739)	38
A treia invazie rusească (1768)	40
Răpirea Bucovinei (1775)	45
A patra invazie rusească (1787)	48
A cincea invazie rusească (1806–1812)	53
Basarabia sub ocupația rusească (1812)	75
Perioada fanariotă și invaziile rusești (1711–1821)	81
A șasea invazie rusească (1828–1834)	86
A șaptea invazie rusească (1848)	109
1. Complotul din Moldova	110
2. Revoluția din Țara Românească	113
A opta invazie rusească (1853)	123
A noua invazie rusească (1878)	146
A zecea invazie rusă (1916–1920)	159
A unsprezecea invazie rusă (1920–1940)	175
O revanșă românească (1941)	189
A douăsprezecea invazie rusească (1944)	198
Bucovina și Basarabia anexate de URSS (Apostol Stan)	226
De la RSS Moldovenească la Republica Moldova (Apostol Stan)	231
Apărarea independenței Republicii Moldova (Apostol Stan)	236
Ocuparea și satelizarea României (1944-1989) (Apostol Stan)	239
Perestroika și K.G.B – arme de salvare a Imperiului sovietic (Apostol Stan)	245
Concluzii (Apostol Stan)	252
Bibliografie	256
Cronologie (Mihai Popescu)	260
Indice de nume	263

Respect pentru oameni și cărți

care Rusia nu l-a pierdut niciodată din vedere în cursul secolelor și care este cucerirea lumii.

Fie ca strigătul de alarmă lansat de un om a cărui patrie a fost pusă în lanțuri, ca și al altor milioane de oameni, să poată fi auzit de cei care sunt încă în măsură să-i ajute pe cei înlănțuiți să redevină liberi și, prin aceasta, să se salveze pe ei înșiși.

* * *

Autorul ține să mulțumească tuturor compatrioților săi care, într-un fel sau altul, au contribuit la apariția acestei cărți, unui tânăr francez care a colaborat la definitivarea textului și tipografului, al cărui sprijin și înțelegere i-au fost deosebit de prețioase, domnul Jaime J. Talín.

Dacă această carte trebuie să fie dedicată cuiva, o dedic celei care a știut să-l înconjoare pe autor cu o imensă dragoste, l-a învățat credința în justiția divină și i-a insuflat dragostea față de pământul natal, celei căreia a XII-a invazie rusească i-a distrus căminul și care, neputând să suporte, și-a pierdut mințile, propria mea mamă.

*Decembrie 1955,
Buenos Aires*

Poporul român înainte de a lua contact cu rușii

Cele câteva pagini care urmează sunt destinate să evoce geneza poporului român și începuturile istoriei sale, înainte ca Rusia – care avea să devină cel mai crunt dușman al său – să-și fi împins frontierele până la malurile Nistrului.

1. Originea poporului român

După transformarea în provincie romană a regatului Macedoniei (în anul 146 înainte de Hristos), Roma cucerise întreaga Peninsulă Balcanică și Panonia. În anul 106 înainte de Hristos, împăratul Traian a supus Dacia, învingându-l pe ultimul său rege, Decebal, și a încorporat-o la rândul ei în imperiu.

Timp de aproape cinci secole, popoarele cunoscute sub numele generice de geți, daci sau traci au fost apoi romanizate. Ceea ce știm astăzi despre limbile lor primitive pare să demonstreze că nu erau prea depărtate de limba latină. Cele mai recente cercetări arheologice tind să dovedească, de altfel, că Troia lui Homer nu era alta decât Tracia, în timp ce teza susținută de Vergiliu în *Eneida*, conform căruia Imperiul Roman fusese fondat de refugiați traci veniți din „Troia“ corespunde tradiției și a primit în zilele noastre o explicație științifică. Ovidiu însuși este de aceeași părere atunci când amintește că ar fi scris, aflat în exil la Tomis, un volum de versuri în limba țării, care semăna cu cea vorbită în Latium. O astfel de înrudire idiomatică explică aparenta dispariție a limbii dacilor.

Pe baza acestor considerații istorice, unii români au putut ajunge până la a afirma că ei nu ar fi urmașii romanilor, ci strămoșii lor. Această ipoteză, deși nu în totalitate de nesușținut,

Respect pentru oameni și cărți

este totuși cam insolită și se găsește chiar în contradicție clară cu orientarea dată până în prezent cercetărilor. Oricum, poporul dac, după ce a primit amprenta culturii și civilizației cuceritorilor, a jucat apoi deseori un rol influent în destinele Romei, mergând până la a-i da împărați. Putem citi în Eutropius: „Dacia a fost colonizată de elemente aduse din toate ținuturile lumii romane“. Aceste elemente au introdus aici creștinismul în forma sa romană. Îi regăsim urmele în etimologia anumitor cuvinte românești legate de cult.

De-abia sub domnia lui Aurelian, Imperiul Roman, fiind în imposibilitatea de a-și apăra frontierele răsăritene, și-a retras legiunile (a cincea, Macedonica, și a douăsprezecea, Trigemina) în sudul Dunării și a încredințat goșilor protecția Daciei, pe care calitatea lor de aliați (foederati) îi obliga să apere frontiera imperiului de pe Nistru.

Românii, care sunt urmașii colonilor romani, trăiesc în cea mai mare parte între Bug, Ceremuș, Tisa, Dunăre și Marea Neagră, însă alte grupuri – un milion de aromâni, meglenoromânii dispersați până la Adriatica se găsesc și în vechea Macedonie, adică în Grecia, Bulgaria, Iugoslavia și Albania de astăzi. Populația românească numără astfel vreo douăzeci de milioane de suflete.

2. Continuitatea etnică a românilor în Dacia

Cronicarul lui Aurelian, Flavius Vopiscus, referindu-se la retragerea trupelor romane din Dacia, folosește expresia „sublato exercitu et provincialibus“, care a fost interpretată de Roesler și – prin el – de către diverși autori maghiari, ca privind în același timp plecarea armatei și a populației provinciei. Astfel încât unghurii, la sosirea lor în Europa, în secolul al X-lea, ar fi găsit Dacia și mai ales Transilvania depopulate și că doar mult mai târziu, plecați din sudul Dunării, românii ar fi revenit să se stabilească în aceste provincii, atunci când unghurii și le însușiseră deja. O serie întreagă de controverse aveau să decurgă din interpretarea lui Roesler.

Bulgarii pretind că poporul român nu este originar nici din Dacia, nici din Bulgaria (Moesia), ci din Tesalia, din Epir, din Muntenegru, din Bosnia-Herțegovina.

Rușii contestă orice prezență a populației românești în Basarabia. Sârbii susțin că leagănul acestei populații se află la nord de Dunăre, în Dacia. Grecii neagă nu numai existența unei emigrații oarecare din Dacia către sud, ci și orice legătură de sânge, de limbă sau de obiceiuri și deci de conștiință națională între români și aromânii din Macedonia. Se știe de unde au venit toți acești vecini: bulgarii, sârbii, unghurii, slovacii, cehii, ucrainenii și rușii. Datele sosirii lor succesive sunt consemnate în documente demne de încredere. Ne putem pune deci întrebarea: de unde vin românii? Dacă nu-și au sorgintea nici în Dacia, nici în Balcani sau dacă, din contră, nucleul lor primitiv fiind format în Dacia, ei au trebuit să o părăsească ori au fost decimați acolo de către barbari, care este deci originea acestor populații neolatine, înzestrate cu o limbă și un sentiment național diferite de cele ale popoarelor care le contestă și originea și permanența pe teritoriul lor?

Prezența românilor în regiunile pe care le ocupă și astăzi nu a fost întreruptă niciodată. Problema permanenței românilor în Dacia s-a pus pentru prima dată cu ocazia acestor controverse. Istoricii au demonstrat pe baza documentelor epocii că, deși Dacia a purtat pe rând numele diverșilor săi cuceritori din vremea invaziilor barbare: Ținutul Goșilor, Imperiul Avarilor, Cumania etc., existența populației românești este frecvent menționată sub denumirile: Vlacos, Vlahos, Valaches, Walachos, Blachos, Blacos, Blacumen, Bolochoveni, Volochoveni. Vlahii sunt evocați la curtea lui Attila și citați în *Cântecul Nibelungilor*, așa cum a arătat Popa-Lisseanu. Numeroși cronicari bizantini (Kedrenos, Anna Comnena etc.) se referă la vlahii din Macedonia, ca și la cei de la Dunăre și din Țara de Sus a Moldovei (Bucovina). Astfel, se amintește că valahii l-au făcut prizonier pe Andronic Comneanul la granița de sud a Poloniei (în anul 1164). Inscriptiile găsite în aceeași regiune în alfabet runic (secolul IX) pomenesc faptul că un călător scandinav,

Respect pentru oameni și cărți

numit Rothofs, care mergea spre Constantinopol, a fost ucis de valahi (Blakumen). Cronica așa-zisă a Notarului Anonim (Anonymus) înregistrează prezența românilor în Panonia. Existența, în acea epocă, a unei serii întregi de sate românești numite „Giudețe“ sau „Cnezate“ (adică aproape județe sau principate) situate în apropiere de Praga sau de Viena este, de asemenea, confirmată din punct de vedere istoric.

În cronică sa redactată în jurul anului 1100, Nestor din Kiev, relatează prezența vlahilor în Dacia și în Panonia. Documentele care confirmă permanența elementului etnic românesc, chiar în cursul acestei epoci destul de tulburi, sunt enumerate.

Și alți savanți, în afara istoricilor, au furnizat argumente în sprijinul aceleiași teze. Astfel, multe întrebări puse de arheologi rămăseseră fără răspuns. În primul rând, cum ar fi fost posibil ca cinci milioane de oameni – populația aproximativă a Daciei în acea epocă – să fi trecut Dunărea cu vitele, carele și uneltele lor, fără ca arheologul să poată găsi nici cea mai mică urmă a acestui exod, fără ca vreun document să facă aluzie la el? Apoi, cum se poate concepe ca o populație destul de însemnată să se fi putut stabili în totalitate în Moesia și, admitând că ar fi ajuns acolo, cum se face că nu am aflat de nici un conflict între nou-soșiți și populația autohtonă? Nu s-a semnalat nici un fel de reformă agrară sau de lege nouă, ca să nu mai vorbim de vreun proces de violare a proprietății etc. Absența oricărei urme arheologice demonstrează că presupusul exod nu a fost decât o ficțiune.

Dacă vrem o dovadă suplimentară a faptului că populația românească nu a fost strămutată, o găsim chiar în caracterul noii ocupații căreia i-a fost supusă. Goții erau aliații Romei și nu dușmanii săi. Cu acest titlu le-a fost încredințată protecția Daciei. Ei aveau să rămână aici până în anul 375, când au fugit din fața hunilor, în sudul Dunării. Urmele lor etnice se pierd în actuala Croație.

Ca să revenim la interpretarea pe care Roesler o face textului lui Vopiscus, profesorul St. Marin îi demonstrează lipsa

de teme, termenul „provincialibus“ trebuind să fie considerat echivalentul pentru „funcționarii de stat“.¹

Lingviștii au adus și ei alte contribuții importante. Ei dovedesc, pornind de la legile filologiei, că procesul formării limbii române, considerată o continuare a limbii latine vulgare, s-a încheiat în secolul al VI-lea. Că limba română era deja formată în acel secol reiese din faptul că toate cuvintele intrate după această epocă, începând cu termenii de origine slavă, nu s-au mai supus aceluiași legi. Influența slavă s-a limitat la vocabular.² Gramatica limbii și cuvintele cele mai utile în acea epocă sunt de origine latină. Atunci când studiem limba folosită în poezia și poveștile populare vechi și în primele texte religioase, găsim un procent de 91 la 96% cuvinte provenite din limba latină.³

În plus, în limba română se găsesc cuvinte strâns legate de solul Daciei, care lipsesc din dialectele românești din sudul Dunării. De exemplu, doar în Dacia se găsea petrol și, din acest motiv, doar în Dacia exista cuvântul corespunzător: păcură, din latinescul „picula“. Un alt exemplu este cuvântul „bour“, obținut din combinarea termenilor latini „bos“ și „ursus“, care este al doilea nume dat taurului zimbru, o specie dispărută a faunei dace, dar care figurează în stema Moldovei. Dacă toți românii ar fi părăsit Dacia la anul 271, aceste cuvinte ar fi ieșit din uz și ar fi dispărut în peste o mie de ani, dacă am judeca după afirmațiile lui Roesler. Din contră, dacă sorgintea populației românești ar trebui să fie căutată în sudul Dunării, cuvintele respective nu ar fi putut exista deloc, fiindcă obiectele la care se referă nu existau în acele ținuturi. De unde concluzia că românii nu au părăsit niciodată Dacia Traiană.

¹ Revista „Orizonturi“ (IV, 1, München, 1952).

² Să nu-i confundăm pe vechii slavi din acea vreme, arieni, nordici, cu rușii din zilele noastre, la care predomină sângele fino-ugric și mongol.. (St. Chamberlan, *Die Grundlage des Neunzehnten Jahrhunderts*).

³ B. P. Hasdeu a susținut această teorie.

3. Existența statală

După destrămarea Imperiului Roman de Răsărit, sub presiunea invaziilor barbare, populația românească a trăit în cadrul unor organizații statale de mică întindere și în luptă continuă cu invadatorii, care căutau hrană și locuri unde să-și instaleze armatele. Viața statală, activitatea sa administrativă nu au fost niciodată întrerupte. Existența în limba română a cuvintelor: rege, împărat, lege, domn cu sensul de principe, țară și însuși numele de român sunt o mărturie în acest sens.

Unele documente amintesc de Mica Valahie (Acarmania), de Valahia Mare (Tesalia) și de Valahia de Sus (Epirul). Altele, printre care și *Gesta Hungarorum*, amintesc în secolul al XI-lea numele „juzilor“ români din Transilvania: Gelu, în centrul Transilvaniei, cu capitala la Gilău; Menumorut în Bihor; Ahtum, pe Mureș; Glad, în Banat etc. În secolul al doisprezecelea ia naștere Imperiul Româno-Bulgar al Asăneștilor, având ca prim suveran pe Petru. Sub Ioniță, Imperiul Romano-Bulgar este o mare putere. Baudouin de Flandra (Cruciada a IV-a), în drum spre Constantinopol, își schimbă obiectivul și intră în conflict cu Ioniță. Este înfrânt și își sfârșește zilele în închisoarea din Târnovo.

Au existat dintotdeauna relații permanente între românii din nordul Dunării și cei din sud. Astfel se explică faptul că, imediat după prăbușirea Imperiului Asăneștilor, centrul politicii românești se stabilește la nord de Dunăre. Documentele epocii menționează o mulțime de state valahe, Țara Bârsei, Țara Hațegului, Țara Oașului, Maramureșul, etc. și le cuprind sub termenul generic de „Terra Valachorum“. La fel Câmpulungul, Tigheciul, Vrancea etc., în Moldova, iar Principatul lui Litovoi cuprindea Țara Hațegului și partea de sus a Olteniei. În zona Argeșului, apărea Principatul lui Seneslau, situat între Muscel și Făgăraș.

Un document maghiar intitulat *Cronicon Pictum*, descrie bătălia de la Posada (1330) dintre Basarab, un urmaș al lui Seneslau, și Carol Robert. Dinastia Basarabilor și îndeosebi

Mircea cel Bătrân (la 56 de ani după această bătălie), va domni peste o țară organizată, care cuprindea Banatul Severinului, Oltenia și Valahia până la Dunăre, Amlașul și Țara Făgărașului din Transilvania, Basarabia de sud și Dobrogea până la Marea Neagră. Mircea este atât de puternic, încât, după victoria sa asupra lui Baiazid, la Rovine (1392), intervine în disputele pentru tronul sultanilor și îl susține pe Musa împotriva lui Mahomed II.

În răsărit, Bogdan (1359), pornit din Maramureș, domnește în Moldova de Sus. Mai târziu (1392), urmașul său, Roman se proclamă „Domn al Țării Moldovei din Munți până la Mare“.

Cu Alexandru cel Bun, frontiera atinge Nistrul (1400–1432). Această extindere rapidă a Principatelor Române pune în evidență trei realități:

1) Revărsarea elementelor românești din Carpați către Dunăre.

2) Existența îndelungată și neîntreruptă a unui stat organizat, apt să se autoguverneze și să se opună militar, cu succes, înaintării turcilor.

3) Extinderea statului Moldova asupra ținuturilor supuse până atunci tătarilor. Această extindere s-a produs fără opoziție din partea populației locale, a cărei limbă nu suferise, de altfel, nici o diferențiere în aproape treizeci de ani. Se deduce de aici că era vorba de o populație românească, având voința de a se administra ea însăși. Această conștiință națională, acest ideal de independență, erau la fel de puternice la români ca și la turci, a căror putere nu înceta totuși să crească. Iar românii s-au văzut nevoiți să țină seama de acest lucru în tratatele încheiate cu ei, în acea vreme.

Capitulația din 1393, încheiată la Nicopole între Mircea I, voievodul Valahiei și Baiazid I, stipula:

„Art. I. Prin marea noastră îngăduință, consimțim ca Principatul de curând supus de neînvinșă noastră forță să se conducă după propriile sale legi și ca Principele Valahiei să aibă dreptul de a porni război și a încheia pace, precum și drept de viață și de moarte asupra supușilor săi...”

Respect pentru oameni și cărți

Art. IV. Principii lor creștini vor fi aleși de mitropolit și de boieri.⁴

În aceste zone, – scrie istoricul german G. F. Hertzberg – românii, atât de tumultuoși, atât de bătaioși, sub domnia lui Vlad Dracul, urmașul lui Mircea, provocau în mod constant incidente de frontieră cu pașalele turcești.⁵

Mai târziu, spre 1460, a fost încheiată o nouă capitulație între Vlad V și Mahomed II, la Adrianopole. În același sens ca și prima, aceasta precizează:

„Art. I. Sultanul consimte și se angajează, în numele său și al urmașilor săi, să protejeze Valahia și să o apere împotriva oricărui dușman, fără a cere altceva decât recunoașterea supremației asupra suveranității acestui Principat, ai cărui voievozi vor trebui să plătească Sublimei Porți un tribut de zece mii de piaștri.

Art. II. Sublima Poartă nu se va amesteca în nici un fel în administrația locală a numitului Principat și nu se va permite nici unui turc să meargă în Valahia fără un motiv declarat.

Art. III. În fiecare an, un trimis oficial al Sublimei Porți se va duce în Valahia, pentru a primi tributul, și va fi însoțit la întoarcerea sa de un reprezentant oficial al Voievodului până la Giurgiu, pe Dunăre, unde se va socoti încă o dată suma remisă și se va da o a doua dovadă de primire; iar atunci când va fi transportată de cealaltă parte a Dunării, Valahia nu va mai fi răspunzătoare, indiferent ce accident s-ar putea ivi.

Art. V. Națiunea valahă va continua să se bucure de folosirea liberă a propriilor sale legi și Voievozii vor avea drept de viață și de moarte față de supușii lor, precum și dreptul de a face pace sau război, fără a avea, pentru oricare din aceste acte, vreo răspundere în fața Sublimei Porți.

Art. X. Nici un otoman nu va avea voie să aducă împreună cu el unul sau mai mulți servitori născuți în Valahia, de orice

⁴ Archives Diplomatiques, Paris, 1866, vol. II, p. 293.

⁵ F. Hertzberg, *Storia dei Bizantini e dell'Impero Ottoman sin verso la fine del XVI secolo* (Istoria bizantinilor și a Imperiului Otoman de la sfârșitul secolului al XVI-lea), Milano, 1894, p. 803.

sex ar fi; și nici o moschee musulmană nu va exista vreodată în nici o parte a teritoriului Valahiei.⁶

Cu toate acestea, deși învinși provizoriu, deși legați prin tratate impuse prin supremația armelor, voievozii români nu s-au lăsat complet umiliți. Cu prima ocazie, ei rupeau relațiile și, fie singuri, fie în alianță cu principii creștini învecinați, îi atacau pe turci. Astfel, în 1461, Vlad îi scria regelui Ungariei:

„...Și să știe Măria-Ta că noi am rupt pacea cu turcii nu pentru noi, ci pentru cinstea Măriei Tale, a Coroanei și a întregii Creștinătăți, și pentru păstrarea și întărirea credinței creștine.”⁷

Consecințele ruperii tratatului cu turcii sunt consemnate în felul următor de către istoricul german G. F. Hertzberg:

„După ce Vlad dejucase în 1461 o încercare vicleană de a-l forța să abdice, el s-a hotărât să treacă Dunărea pentru a-l pedepsi pe sultan, care voise să scape de el pe căi ocolite. El le-a administrat o pedeapsă aspră turcilor și bulgarilor și mai ales i-a tratat cu o cruzime nemaivăzută pe prizonierii luați...”

În primăvara următoare, otomanii au trecut la rândul lor Dunărea și, din cauza faptului că valahii erau atacați și dinspre răsărit de voievodul Moldovei, au înaintat fără greutate până la Târgoviște, neîntâmpinând rezistență decât o singură dată, în timpul unui atac de noapte.

Sultanul însuși conducea această expediție de represalii. Atunci când i-a fost dat să vadă cadavrele prizonierilor pe care Vlad îi executase, oroarea spectacolului l-a făcut să pălească. Fuseseră trași în țepă cu miile și printre ei se afla însuși pașa din Vidin.⁸

Principatul Moldovei a avut o istorie puțin diferită de cea a Valahiei deși, ca și aceasta, a trebuit mai întâi să lupte contra tătarilor. Sub domnia lui Alexandru cel Bun (1400–1432), moldovenii au reușit să-i împingă dincolo de Nistru și să recuce-

⁶ *Archives Diplomatiques*, Paris, 1866, t. II, p. 294.

⁷ G. Brătianu, *Origines et formation de l'Unité Roumaine*, Bucharest, 1943; cf. Originile și formarea unității românești, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1995, p. 78

⁸ G. F. Hertzberg, *Op. cit.*, p. 805.

Respect pentru oameni și cărți

rească importantele cetăți Chilia și Cetatea Albă (Akkerman). Sub Ștefan cel Mare, Moldova a cunoscut o perioadă înfloritoare, însă marcată totuși de bătălii crâncene: „...În 1474, mândrul și viteazul voievod al Moldovei, Ștefan cel Mare (1457–1504) nu mai tolerează vasalitatea pe care turcii o impuseseră fărăi sale în 1456. El luptă vitejește pentru independență... Are șansa de a putea atrage pe malurile Bârladului, într-o regiune cu pădure deasă, o armată turcă formată din 120 000 de soldați, care pătrunsese în Moldova. Cu toate că nu dispunea decât de 40 000 de oameni, el poate astfel să provoace adversarilor săi o înfrângere severă, la 4 ianuarie 1474, lângă Racova.”⁹

Referindu-se la această bătălie, numită de la Podul Înalt, cronicarii moldoveni din acea vreme scriau că „acolo a pierit floarea boierilor”.

Turcii și-au luat revanșa peste câțiva ani, conduși personal de sultanul Mahomed II:

„În acel an, Moldova s-a văzut obligată să cedeze sultanului fortărețele sale de la malul mării: Chilia și Cetatea Albă” (Akkerman).¹⁰

Pierzând astfel orice ieșire la mare, îndurerat de atitudinea vecinilor săi creștini, care în loc să-l ajute l-au atacat pe la spate, în timp ce lupta cu turcii, Ștefan cel Mare a lăsat totuși urmașilor săi un stat puternic. Pe patul de moarte, el i-a sfătuit să păstreze relații de pace cu turcii. Motiv pentru care Bogdan II a încheiat, în 1511, cu sultanul Baiazid II, o capitulație, din care dăm câteva articole:

„Art. I. Poarta recunoaște Moldova drept o țară liberă și necucerită.

Art. III. Poarta se angajează să apere Moldova față de orice eventuală agresiune și să o păstreze în starea în care se afla înainte, fără a i se face cea mai mică nedreptate și fără a suferi nici cea mai mică pierdere din teritoriul său.

Art. IV. Moldova va fi guvernată și administrată pe baza propriilor sale legi, fără ca Poarta să se amestece în vreun fel.

⁹ *Ibidem*, p. 817.

¹⁰ *Ibidem*, p. 863.

Art. VI. Stăpânirea Principilor se va extinde asupra întregului teritoriu moldovenesc; ei vor putea să întrețină pe cheltuiala lor o trupă înarmată...

Art. VIII. Turcii nu vor putea să dețină, nici să cumpere terenuri în Moldova; ei nu vor putea nici să construiască acolo moschei și nici să se stabilească în vreun fel...”

Să observăm că, în întreaga perioadă 1391–1526, textul¹¹ capitulațiilor este întotdeauna clar. Turcii sunt obligați să facă concesii explicite. Adică le-a trebuit un secol și jumătate de lupte susținute pentru a supune principatele românești voinței lor și au mai fost ajutați aici de faptul că Ungaria s-a transformat în stat supus, condus de un pașă turc. În plus, chiar după această epocă, condițiile de supunere impuse românilor nu se vor compara niciodată cu starea de aservire a vecinilor lor. Un alt urmaș demn al lui Ștefan cel Mare a fost Petru Rareș. El a urcat pe tron într-o epocă în care turcii interveneau direct în politica moldovenească și impuneau principatului suverani docili, favorabili intențiilor lor:

„Înconjurată din toate părțile de înaintarea invaziei turcești sau tătare, având grave diferende teritoriale cu Polonia, Moldova, chiar sub conducerea unui principe atât de energic, de capabil și de întreprinzător cum era Petru Rareș (1527–1538, 1541–1546), nu putea să reziste la nesfârșit.”¹²

Capitulația din 1529, semnată de Petru Rareș, voievodul Moldovei, și de sultanul Soliman I, stipulează:

„Art. II. Națiunea moldavă se va bucura, ca și în vechime, de toate libertățile sale, fără nici un fel de încălcare și fără ca Poarta Otomană să poată pune vreun obstacol. Legile, uzanțele și cutumele, drepturile și prerogativele acestei țări vor rămâne în veci neatînse.

Art. V. Frontierele Moldovei vor fi păstrate intacte în toată întinderea lor.

Art. VII. Nici un musulman nu va putea să aibă, cu titlu de proprietate, în Moldova nici pământ, nici casă, nici prăvălie; el

¹¹ *Archives Diplomatiques*, Paris, 1866, T. II, p. 294.

¹² G. Brătianu, *Op. cit.*, p. 146.

Respect pentru oameni și cărți

nu va putea nici să rămână în țară cu afaceri comerciale decât atât cât va fi autorizat în acest sens de către principe.

Art. VIII. Comerțul Moldovei va fi liber cu toate națiunile care practică negoțul. Totuși turcii vor fi tratați preferențial față de orice altă națiune în cumpărarea produselor țării, pe care le vor negocia prin bună înțelegere în porturile Galați, Ismail și Chilia, dar nu vor putea pătrunde mai adânc în interiorul țării fără o autorizare expresă a principelui.

Art. IX. Moldova își va păstra titlul de țară independentă, titlu ce va fi reprodus în toate înscrisurile pe care Poarta Otomană le va adresa Principelui Moldovei.

Art. X. Turcii pe care Poarta îi va trimite cu documente adresate principelui nu vor trece Dunărea; ei se vor opri pe malul opus al fluviului și vor înmâna mesajele lor pârcașului de Galați, care le va transmite principelui și va remite, de asemenea, răspunsurile curierilor Sublimei Porți.¹³

Acordul nu va rămâne mult timp în vigoare. Curând „...sultanul a invadat țara, a dărâmat cea mai mare parte a fortărețelor, a instalat garnizoane în cele de pe Nistru și a pus pe tronul principatului un principe care îi era pe deplin devotat.“ Însă reacția nu avea să întârzie: în decembrie 1540, acest domn favorabil sultanului care purta gloriosul nume de Ștefan, dar pe care cronicarii l-au numit „Lăcustă“, este înlăturat și ucis de marii boieri ai țării, care își explicau apoi gestul prin următoarele motive: „Noi credeam că era domn creștin și urma credința noastră, dar el nu era altceva decât un turc îmbrăcat în felul nostru. Dacă nu l-am fi cunoscut până acum și nu ne-am fi dat seama de trădarea lui, ar fi dus la pieire o dată cu sine și biata noastră țară. Însă am băgat de seamă încetul cu încetul că începuse să dea țara sultanului, căruia voia să-i dea tot malul Dunării până la munți și Nistru. Văzând asta, țara a prins să-l cunoască și a înțeles că Domnul ținea mai mult partea turcilor decât a noastră, a creștinilor.“¹⁴

¹³ *Archives Diplomatiques*, Paris, 1866, t. II, p. 296.

¹⁴ G. Brătianu, *Op. cit.*, p. 146.

Lupta celor două principate împotriva turcilor a continuat și a ajuns la apogeul prin faptele de arme ale lui Mihai Viteazul, domnul Valahiei, asasinat de unguri:

„Ioan-Vodă cel Cumplit, în Moldova, provoacă mari pierderi turcilor; el a fost învins în 1574, ucis în chinuri și întreaga țară a fost devastată. Mihai Viteazul, în Valahia, îl înfrânge în 1595 pe marele vizir Sinan Pașa în fața Bucureștiului și îl respinge peste Dunăre. El cucerește Transilvania, Moldova și restaurează vechea Dacie: realizează astfel, pentru o clipă, unitatea națiunii române. El moare în 1601. Românii nu se vor mai ridica decât în secolul al XIX-lea. Aceste amintiri nu vor fi pierdute.“¹⁵

Atitudinea intransigentă față de turci reiese și din faptul că, în baza tratatului de pace încheiat între Vasile Lupu și Mahomed IV, în 1634, turcii admit ca nici măcar mesagerii lor să nu aibă dreptul de a intra în Moldova. Această capitulație precizează că: „Art. I. Poarta recunoaște Moldova ca țară liberă și nesupusă.“

Art. II. Moldova va purta titlul de țară independentă. Acest titlu va fi reprodus pe toate documentele pe care Poarta Otomană le va adresa Principatului.¹⁶

Aceasta era situația Principatelor Valahia și Moldova până în epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu.

La începutul anului 1674, un nou factor va interveni în viața națională a poporului român: extinderea puterii moscovite.

¹⁵ Edouard Driault, *La Question d'Orient* (Chestiunea Orientului). Paris, 1921, p. 34.

¹⁶ D. A. Sturza et Golescu-Vartic, *Collection de Traités et Conventions de la Roumanie* (Colecție de tratate și convenții ale României), Bucarest, 1874.